

Grgo Grbešić i Pero Šola

Židovski sabirni logori u Đakovu i Tenji

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Đakovo, 2024.

Knjiga *Židovski sabirni logori u Đakovu i Tenji* autora Grga Grbešića i Pere Šole izdana je 2024. godine. Izdavač je Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, dok su recenzenti prof. dr. sc. Tomislav Mrkonjić i doc. dr. sc. Darija Damjanović Barišić. Naklada knjige iznosi 300 primjeraka, a tiskala ju je Grafika d. o. o. Osijek. Knjiga od ukupno 315 stranica bavi se stradanjem pripadnika židovske vjeroispovijesti na području Slavonije, s fokusom na dva sabirna logora u Đakovu i Tenji. U predgovoru Grbešić navodi

kako je cilj knjige prikazati totalitarni sustav koji je u ime nacije i ideologije počinio strašna zlodjela židovskom narodu. Također, autori apeliraju na odgovornost svih članova društva prema temama koje će „susresti svoj narod s njegovim sjenama”. Takav pristup ocjenjuju hrabrim i za njih predstavlja zalag bolje budućnosti, a posebice novim generacijama u rasvjetljavanju spona zala koja su se dogodila u lokalnoj i nacionalnoj prošlosti.

Sadržaj knjige sastoji se od pet poglavlja sa zaključkom i dodatcima u obliku tablica. Prvo poglavlje naziva *Katolička Crkva i Židovi* daje kratki presjek odnosa između kršćana i Židova od antike, srednjeg vijeka, novog vijeka i modernog doba sa zaključnim razdobljem Drugog svjetskog rata. Poglavlje kronološki opisuje politike pojedinih papa i svjetovnih vladara koji su svojim politikama i stavovima utjecali na stigmatizaciju, odnosno destigmatizaciju Židova u Europi i na Mediteranu, te tako oblikovali vrste suživota između dvaju vjerskih zajednica. Drugo poglavlje *Nezavisna Država Hrvatska i Židovi* sastoji se od dva potpoglavlja. U prvom, *Antižidovski zakoni i odredbe u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, autori donose isječke i prijepise zakona i odredbi koji se tiču osobnih sloboda, imovine i drugih elemenata života pripadnika židovske zajednice u NDH. Drugo potpoglavlje *Demonizacija Židova u tisku NDH* analizira propagandne novinske članke

i ostale načine komunikacije s pučanstvom (primjerice, izložbe) koji su za cilj imali promidžbu antisemitskog raspoloženja, koje bi uvjerile šire mase u njihovu isključivo negativnu ulogu u svijetu i državi te tako opravdale zla koja su se činila nad židovskom zajednicom u NDH. Treće poglavlje *Židovska bogoštovna općina u Osijeku* i *Jevrejska bogoštovna opština u Sarajevu* u dva potpoglavlja, nazvana po pojedinoj općini, donose informacije o općinama, općenitoj skrbi za logore s naglaskom na Jasenovac i đakovački logor. U nastavku poglavlja opisuje se materijalno stanje židovskih općina i početak progona Židova u Sarajevu.

Četvrto i najopsežnije poglavlje pod nazivom *Židovski sabirni logor Đakovo* čini devet potpoglavlja koja se bave brojem zatočenih u sabirnom logoru Đakovo, analizom popisa umrlih, brojem i sudbinom izdvojene djece iz đakovačkog logora i liječničkom skrbi u logoru. Također, bavi se pitanjem pokrštenih Židova u NDH i đakovačkom logoru, kao i djelovanjem tadašnjeg biskupa Antuna Akšamovića. Nastavak potpoglavlja opisuje ustaško preuzimanje đakovačkog logora, svjedočanstva o pljački i zlostavljanju, sudbini logorašica nakon zatvaranja đakovačkog logora, kao i izjave, suđenje i presude zapovjedniku logora Josipu Matijeviću i logorskom dezinfektoru Dominiku Kalamutu. Peto poglavlje *Logor Tenja* bavi se istoimenim logorom, te opisuje teme kao što su oduzimanje židovskih stanova, vrijednosni papiri i novac pronađeni u ispražnjenim stanovima, popis logoraša u Tenji te njihov raspored po mjestima boravka, raspoređenim Romima, te presudi Ivanu Tolji, nadzorniku i upravitelju ustaških logora.

U dodatku knjizi nalazi se ukupno šest tablica, od kojih su tri popisi žena i djece u logoru Đakovo, transportirani 1. i 23. prosinca 1941., 26. veljače i 6. ožujka 1942. i transportirani iz Tuzle i Sarajeva. Preostale tri tablice tiču se popisa Židova kojima je odobreno krštenje u Sarajevskoj nadbiskupiji od 1941. do 1945., popisa Židova u naselju kod Tenjske Mitnice i popisa Roma koji su iseljeni 30. svibnja 1942. godine.

Doprinos knjige višeznačan je na lokalnoj, nacionalnoj i međuvjerskoj razini. Uz pomoć dosadašnjih istraživanja autori na temelju neobjavljene arhivske građe iz Đakova, Sarajeva, Osijeka i Beograda donose nove spoznaje o temi dvaju logora. Izvore i literaturu čine vrijedni primarni i sekundarni povijesni izvori, što knjigu pozicionira kao relevantan izvor informacija današnjim i budućim istraživačima. Dosezi i doprinos knjige vidljivi su u samome zaključku, te pojašnjeni u trinaest točaka.

Mateo Dragičević